

KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ANABİLİM DALI

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİ ÜZERİNDE ÇEKİLMİŞ
FİLMLERDEKİ KADIN İMGESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Nazgöl DOLOTKELDİEVA

Danışman

Doç. Dr. Aşlı YURDİGÜL

BİŞKEK 2019

ÖZ

Yazar	: Nazgöl Dolotkeldieva
Üniversite	: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: İletişim Bilimleri
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XXI +131
Mezuniyet Tarihi:	: 04/10/2019
Tez Danışmanı:	: Doç. Dr. Aslı YURDİGÜL

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİ ÜZERİNDE ÇEKİLMİŞ FİLMLERDEKİ KADIN İMGESİ

Tez çalışması, Kırgızistan'daki sinema yönetmenlerinin, toplumsal bağlamda kadın rolü algılamalarını ve yansıtmasını tespit etmek amacıyla yola çıkmıştır. Bu amaçla, dünyaca ünlü yazar, senarist, tercüman, diplomat Cengiz Aytmatov'un eserlerinden esinlenen filmlerdeki kadın rolü ve imgesi incelenmiş; bu süreçte kadınlara yüklenen sosyal roller, imgeler beyaz perdede nasıl yansıtıldığı ve kadınların sinemadaki rolü ne derece yerine getirildiği araştırılmıştır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesini, sinema ve sinemada kadın imgesi kavramları oluşturmuştur. Bu kavramlar üzerinden sinemadaki kadın temsilinin günümüzdeki önemi, kadınların toplum içerisindeki cinsiyet bakımından eşitsizliği, erkekler tarafından eziliş ve şiddet görmesi incelenmiştir.

Söz konusu edebiyat göz önünde bulundurularak, Sovyet dönemindeki sinemacılar Aytmatov'un eserlerinden kadın imgesini nasıl yansıttığına odaklanmıştır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Tez çalışmasının birinci bölümünde geçmişten günümüze kadının toplumsal konumu, Kırgız toplumunda kadın ve çağdaş sinemada kadın yer almıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Kırgızistan sinema tarihi ve Cengiz Aytmatov'un Kırgızistan sinemasına olan katkısı yer almıştır. Cengiz Aytmatov'un biyografisinden yola çıkılarak onun eserlerinin yazılış nedeni ele alınmıştır. Özellikle eserlerinden uyarlanan filmlerine vurgu yapılarak, Kırgız sinemasına kazandırdığı katkılar açıklanmıştır. Bu süreçte kaynakların taranması yöntemiyle makale ve kitap incelemeleri yapılarak bu çalışmalardan istifade edilmiştir. Bununla birlikte Kırgızistan sineması ile ilgili bilgilere başvurulduğunda önemli bir sorunla karşılaştık. Sovyet dönemine ait Kırgız sineması hakkında kaynaklar fazla iken, günümüzde bu kaynakların sınırlı olduğu tespit edildi. Bu sebepten ötürü tez yazımında bazı sıkıntılara yol açmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde araştırmanın metodolojisi ve film çözümlemesi yer almıştır. Araştırmanın temel problem ve amaçları, önemi ve yöntem açıklandıktan sonra bulgular açıklanmıştır. Özellikle Aytmatov sinemasında kadın temsiline bir film çözümlemesi yapıp, 5 film ele alınmıştır. Aytmatov eserlerinden uyarlanan filmlerdeki kadın imgesi konusunda yeterli derecede bilgi ve basılı kaynak kısıtlı olduğundan dolayı, yazarın eserlerindeki kadın kavramı hakkında yazılmış kitaplar, makaleler, yorumlar, görüşmeler incelenip değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına geçmeden önce çalışmada belirlenen amaçlara ulaşabilmek için nicel araştırma yöntemlerinden "Bechdel Testi" açıklanmıştır. Çalışmada kadın karakterlerin temsili Bechdel Testi ile birlikte feminist metin analizi ile de okunmuştur. Bechdel Testi, özellikle sinema filmlerinde kadının varlığını ve temsilini sorgulayan bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır.

Çalışmanın sonucunda, Kırgız sinemasının eksiklikleri, kadın temsilinin yetersizliği ve öneriler ortaya konmuştur. Çalışma, Kırgız yazarı Aytmatov'un çalışmalarından esinlenen filmlerdeki kadın imgesine yönelik ilk çalışma olması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kırgız sineması, sinemada kadın, Cengiz Aytmatov, kadın temsili

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Назгүл Долоткелдиева
Университет	: Кыргыз-Түрк “Манас” Университети
Багыты	: Журналистика
Иштин даражасы	: Магистрдик диссертация
Беттердин саны	: XXI +131
Бүтүргөн жылы	: 04/10/2019
Илимий жетекчиси	: Доц. Докт. Аслы Йурдигүл

Чыңгыз Айтматовдун чыгармаларынан алынып тартылган тасмалардагы аялдардын образы

Бул диссертациянын негизги максаты Кыргызстанда кинорежиссерлордун коомдогу аялдардын ролун кабылдоосу жана чагылдыруусун аныктоо болуп эсептелет. Дүйнө жүзүнө белгилүү болгон жазуучу, сценарист, котормочу, дипломат Чыңгыз Айтматовдун чыгармаларына негизделип тартылган тасмалардагы аялдардын ролу, образдары изилденип, аларга жүктөлгөн коомдук ролдор тасмаларда кандай чагылдырылгандыгы анализденген.

Диссертациянын теориялык негизин кино жана кинодо аял образы түшүнүктөрү түзөт. Азыркы тапта кинодо аялдардын чагылдырылышынын маанилүүлүгү, аялдардын гендердик ролдордо теңсиздиги, эркектер тарабынан зордук-зомбулукка кабылышы аныкталган. Кыскасы, бул изилдөөдө адабий булактардын негизинде, Совет доорунда режиссерлор Айтматовдун чыгармаларындагы аял образдарын киного кандай чагылдырганына басым жасалган.

Бул диссертация үч бөлүмдөн турат. Биринчи бөлүмдө аялдардын өткөн кыдымдан бери азыркы тапка чейинки коомдогу жана кинодо орду, кыргыз коомундагы аял, заманбап кино аялдардын чагылдырылышы тууралуу маалымат орун алган. Социалдашууда коом тарабынан калыптанып калган түшүнүктөргө, аялдардын ролуна өзгөчө көңүл бурулган.

Диссертациянын экинчи бөлүмүндө кыргыз кино тарыхы жана Чыңгыз Айтматовдун кыргыз киносуна кошкон салымы каралган. Чыңгыз Айтматовдун биографиясынын, жашоо турмушунун негизинде пайда болгон чыгармаларынын келип чыгыш тарыхы түшүндүрүлгөн. Айрыкча чыгармаларына негизделип тартылган тасмаларына басым жасалган.

Изилдөө убагында керектүү адабияттар, макалалар, китептер изилденип, тиешелүү маалыматтар колдонулду. Кыргыз киносу тууралуу адабияттарды издөөдө чоң көйгөй менен каршылаштык. Совет доорундагы кыргыз киносу тууралуу маалыматтардын көп болгонуна карабастан, азыркы таптагы кыргыз киносунун акыбалы жөнүндө булактардын аздыгы маалым болду. Диссертация жазууда керектүү адабияттардын аз болушу иштин жүрүшүндө кыйынчылык жаратты.

Үчүнчү бөлүмдө изилдөөнүн методологиясы жана фильм анализи орун алган. Изилдөөнүн негизги проблематикасы жана максаттары, маанилүүлүгү, негизги гипотезалары, ыкмасы жана модели тууралуу маалымат берилгенден кийин, изилдөөнүн табылгалары жана жыйынтыктары каралган. Айтматовдун чыгармаларына негизделип тартылган тасмалардагы аялдардын чагылдырылышын анализдөө үчүн 5 тасма тандалып алынган. Бул темада керектүү деңгэлде маалыматтын, адабияттын жетишсиз болгонуна байланыштуу жазуучунун чыгармаларындагы аялдар жөнүндө тууралуу китептердин, макалалардын, интервью, билдирүүлөр изилденген.

Изилдөөнүн жыйынтыгына өтүүдөн мурда, Бехдел тести тууралуу кененирээк маалымат берилип, изилдөөдөгү аял образдары ушул тест аркылуу анализденген. Бехдел тести кинодо аялдардын чагылдырылышын текшерген бир метод катары алдыңкы орундарды ээлейт.

Изилдөөнүн жыйынтыгында кыргыз кино сферасынын кемчиликтери, аял каармандарынын аз санда чагылдырылышы жана бул жагдайды жакшыртуу үчүн сунуштар берилди.

Ачкыч сөздөр: Кыргыз киносу, гендердик ролдор, аялдар образы, Ч.Айтматов

АБСТРАКТ

Автор	: Назгул Долоткелдиева
Университет	: Кыргызско-Турецкий университет “Манас”
Направление	: Журналистика
Вид работы	: Магистерская диссертация
Количество страниц:	: XXI +131
Дата окончания	: 4/10/2019
Научный руководитель	: Доц. Докт. Аслы Йурдигул

Образ женщины в фильмах воспроизведенных по мотивам произведений Чингиза Айтматова

Основной целью данной работы является осуществление анализа и определение места и роли женщины в кыргызском обществе 20 века. В соответствии с этим в диссертации было проанализировано положение женщин в фильмах основанных на произведениях великого писателя, сценариста, переводчика и дипломата Чынгиза Айтматова, снятые в 1960-80-годы.

Теоритическая часть диссертации включает в себя такие термины как, “кино”, “женщины в кыргызском кино”, “образ женщины в фильмах Айтматова”. А также в работе рассмотрены вопросы: важность репрезентации женщин в кино, гендерное равенство, насилие в отношении женщин. Источниковую базу исследования составили многочисленные статистичекие, научные материалы, зарубежные издания по положению женщин, а также труды отечественных исследователей. В этой исследовании основываясь на литературные источники была проанализирована образ женщины в кыргызском кино.

Диссертация состоит из трех частей. В первой части рассмотрены такие темы как: положение женщины в прошлом и настоящем времени в мире, женщины в кыргызском обществе, мужской взгляд в кино, женщины в современном киноискусстве.

Вторая часть диссертации описывает исторические сведения кыргызского киноискусства и роль великого писателя Чынгыза Айтматова в развитии отечественного кино. Кроме этого, в работе также представлена информация о биографии и деятельности великого писателя, о произведениях основанных на реальных событиях людей, в особенности о фильмах снятых по мотивам произведений Ч.Айтматова.

Во время исследования были проанализированы необходимые материалы, статьи, книги, касающиеся роли женщин в Кыргызстане. Главной проблемой в поисках источников о положении женщин в кыргызском кино, оказалось недостаточность материалов и публикаций на данную тему. Не смотря на изобилие источников про кыргызское кино в Советском Союзе, стало известно, что источников про современное кино в Кыргызстане почти что нет. Ограниченное количество источников стало одним из трудностей в написании диссертации.

В третьей части работы рассмотрена методологическая основа исследования и анализ фильмов. Указана информация о целях, значимости, методах исследования, а также были рассмотрены результаты работы. Для исследования образа женщины в фильмах основанные на произведениях Ч.Айтматова было отобрано и проанализировано 5 фильмов при помощи теста Бехделя.

В заключении были обозначены главные недостатки репрезентации женщин в кыргызском кино и методы их решения.

Ключевые слова: Кыргызское кино, Ч.Айтматов, гендерные роли, репрезентация женщины.

ABSTRACT

Author	: Nazgul Dolotkeldieva
University	: Kyrgyz-Turkish Manas University
Department	: Communication science
Type of thesis	: Master Degree Thesis
Number of Pages	: XXI +131
Graduation Date	: 4/10/2019
Supervisor	: Assoc. Prof. Aslı Yurdigul

Image of a woman in films based on works by Chyngiz Aitmatov

The main objective of this thesis is to make an analysis and identify the place and role of women in Kyrgyz society of the 20th century. According to this, the dissertation presents analysis of the situation of women in movies based on the works of the great writer, screenwriter, translator and diplomat Chyngiz Aitmatov, filmed in the period between 1960s and 1980s.

The theoretical part of the thesis consists of such terms as “cinema”, “women in Kyrgyz cinema”, “image of a woman in Aitmatov’s movies”. Also in the research the following issues were considered: the importance of women' representation in the cinema, gender equality, violence against women. Information source base of the research was numerous statistical, scientific materials, foreign publications on the status of women, as well as the works of domestic scientists. In this study, based on literary sources, the image of a woman in the Kyrgyz cinema was analyzed.

The thesis consists of three parts. In the first part, there are topics such as: the place of women in the past and present in the world, women in Kyrgyz society, a man's look in cinema, women in modern cinema are examined.

The second part of the thesis considers the historical information of Kyrgyz cinema and the role of the great writer Chyngiz Aitmatov in the development of national cinema. In addition, the research also provides information on the biography and activities of the great

writer, on works based on real histories of people, especially movies that based on the works of Chyngyz Aitmatov.

During the research preparation, the necessary information materials, articles, books on the role of women in Kyrgyzstan were analyzed. The main problem in finding sources on the situation of women in Kyrgyz cinema was the lack of open data materials and publications on this topic. Despite the abundance of information sources about Kyrgyz cinema in the Soviet Union, it became known that there are almost no sources about contemporary cinema in Kyrgyzstan. A limited number of sources has become one of the difficulties in writing a thesis.

In the third part of the work, the methodological basis of research and analysis of movies is considered. Information is given on the purposes, significance, research methods, and the results of the work were analyzed. To clarify the image of a woman in movies based on the works of Chyngyz Aitmatov, 5 films were selected and analyzed using the scientific Bechdel test.

In conclusion, the main points of women' representation in Kyrgyz cinema and methods for solving them were identified.

Key Words: Kyrgyz cinema, gender, representation, cinema, Chyngyz Aitmatov.